

ІСТОРІЯ

УДК 801.81:821.161.2"19"

Володимир ГАЛИК,
м. Дрогобич

ХОРВАТСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР У НАУКОВИХ ЗАЦІКАВЛЕННЯХ ІВАНА ФРАНКА

У статті охарактеризовано Франковий науковий доробок з теоретичної інтерпретації хорватського фольклору. Визначено, що студіюючи хорватський фольклор та перекладаючи його на українську мову, І. Франко збагатив українську літературу та історію різними темами, образами та ідеями.

Ключові слова: Іван Франко, хорватський фольклор, хорватська усна народна творчість, наукові зацікавлення.

Halyk V. Croatian folk-lore in the scientific personal interests of Ivan Franko. Franko's revisions of Croatian folk-lore theoretical interpretation it is described in the article. It is certain that during studying Croatian folk-lore and translating it into the Ukrainian language I. Franko enriched Ukrainian literature and history by different themes, characters and ideas.

Key words: Ivan Franko, Croatian folk-lore, Croatian verbal folk creation, scientific interests.

Галык В. Хорватский фольклор в научной заинтересованности Ивана Франко. В статье охарактеризовано научный доработок И. Франко из теоретической интерпретации хорватского фольклора. Определенно, что изучая хорватский фольклор и переводя его на украинский язык, И. Франко обогатил украинскую литературу и историю разными темами, сюжетами, идеями.

Ключевые слова: Иван Франко, хорватский фольклор, хорватское устное народное творчество, научная заинтересованность.

Постановка проблеми. Багатогранна наукова спадщина Івана Франка дає можливість констатувати той факт, що його перу належить чимала кількість спеціальних етнографічно-фольклорних праць, де він прямо чи опосередковано торкався окремих аспектів хорватської народної творчості. Тут варто наголосити на тому, що І. Франко прогресивно займався розробками проблем теорії й методики вивчення фольклору хорват, здійснював конкретні порівняльні дослідження їхньої народної творчості, підтримував особисті контакти з провідними науковими організаціями, які займалися славістикою; шляхом перекладу й використання фольклорних сюжетів і образів у своїй поетичній творчості популяризував як хорватський, так і весь слов'янський фольклор.

Аналіз досліджень. Питання вивчення І. Франком хорватського фольклору розглядалися у низці досліджень радянських франкознавців, які висвітлювали зв'язки українського вченого із південнослов'янською (в тому числі і хорватською) літературами і фольклором, його роль у розвитку південнослов'янсько-українських літературних взаємин. Деякі аспекти цієї проблематики відображені в працях М. Гуця [4; 5], Т. Рудої [6], П. Рудякова [7] та інших. В більшості випадків дослідники намагаються простежити наукові зацікавлення І. Франка фольклором усіх південнослов'янських народів. Значне місце у цьому плані посідає монографія знаного франкознавця М. Гольберга, в якій висвітлено проблеми внеску Івана Франка у зміцнення українсько-хорватських культурних зв'язків у контексті українсько-сербських. Розглядаючи ставлення І. Фран-

ка до сербської історії, літератури, фольклору М. Гольберг сюжетно акцентує на його зацікавленнях хорватською культурою [2; 3]. На загал зазначимо, що порушувана проблема також була предметом і нашого зацікавлення – у книзі «Хорватія у житті та творчій спадщині Івана Франка» всебічно охарактеризовано Франкові наукові зацікавлення хорватською культурою та його взаємини із провідними хорватськими діячами [1].

Метою статті є комплексний аналіз Франкового доробку з теоретичної інтерпретації хорватського фольклору, а особливо усної народної творчості.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, з окресленої проблеми вчений залишив після себе чимало рецензій, які публікувалися в основному на сторінках «Записок НТШ» та «Літературно-наукового вісника». Крім того, він часто залучав хорватські матеріали до праць, що стосувалися українського фольклору.

Почнемо з того, що саме період ХІХ ст. як для українців (русинів), так і для хорватів (іллїрійців), і у тому числі усіх слов'янських народів, став часом становлення їхньої мови на національному ґрунті. У контексті зауважимо, що теорія іллїризму полягала у так званому насильному злитті всіх сербів, хорватів і словенців для створення з них однієї іллїрської нації з однією писемністю [25, 61]. Національні і мовотворчі процеси ширилися як у Галичині, так і на теренах усіх слов'ян. Саме провідні діячі слов'янського світу ставили перед собою мету, основним завданням якої мав бути розвиток національних культур, і водночас не забували про боротьбу з асиміляторською політикою держав-поневолювачів. І. Франко теж активно долучався до цього процесу і особисто спостерігав за подібною діяльністю інших славїстів. Характеризуючи їхню діяльність у цьому напрямі, зазначив, що 1851 року у Загребі «*Матицею іллїрською*» була видана латинським і кириличним текстом відозва до всіх слов'янських літературно-наукових товариств. Вона мала бути розіслана славїстам для того, щоб отримати поради щодо того, «*як би приблизити різні способи писання у слов'ян один до одного і покласти в душі правдивої слов'янської взаємності правила, по яким би слов'янські нарїччя мали розвиватися, щоби на будуще щораз то більше не розбігалися. Коли вже не суджено мати одну письменну мову, то зобов'язані ми, озираячись на давніх греків, пильнувати, щоб мови наші чим дальше і все більше сходилися з собою*» [25, 74].

Бездоганне знання хорватського і сербського фольклору дало змогу І. Франкові підійти до його розгляду не ізольовано, а у зв'язку з українським. При його порівняльній характеристиці вчений не обмежувався простою констатацією подібності усної народної творчості двох народів. Він уважав сербів і хорватів однією нацією, яку, за його словами, «*антагонїзм між Сходом і Заходом... розломив на дві частини*» [7, 61] і тому подібність українців з сербськохорватським народом «*їде значно дальше, ніж додивився в[исоко]пов[ажний] д. Левитський*» [26, 17]. На ці подібності також вказувала О. Франко у статті «*Карпатські бойки і їх родинне життя*» [28, 217–230].

Цікавою, на наш погляд, є рецензія Івана Франка на працю М. Дашкевича «*Общєне Южной Руси съ Югославіянами въ литовско-польській періодъ ея історїи между проч[им] – въ думах*». У ній вчений ставить під сумнів безпосередній зв'язок дум з південо-слов'янським фольклором, оскільки мало відомо старих зразків українських дум, де б могли зберегтися докази впливу південнослов'янської пісні. Тому І. Франко вважав, щоб довести бодай вплив хорватського героїчного епосу на думи, треба розглядати ці жанри у розвитку та враховувати всі можливі варіанти. Він доходить висновку, що професор М. Дашкевич, говорячи про українські думи, «*не дає ніякої підстави до твердження про такий чи інший вплив сербських чи болгарських народних пісень на їх зміст і на їх форму. Се ще не значить, що такого впливу зовсім не було, та його в усякім*

разі треба ще шукати дорогою детального порівняння» [12, 14]. Проте не володіючи достатніми матеріалами, щоб зробити остаточні висновки, І. Франко утримався від категоричного твердження, що визначальним джерелом подібності був безпосередній вплив південослов'янської епічної поезії на українську. З цього приводу він зазначає, що «сербський вплив, коли й відбився на нашій народній творчості, то відбився справді на піснях, творах, зложених для співу, а далеко менше на думках» [12, 16].

Окремі висловлювання про фольклор хорватського народу, його збирачів та популяризаторів знаходимо у таких статтях, як: «Із секретів поетичної творчості» [13], «Przyczyunki do podan o Mahometse u slowian» [29], «Осип Бодяньський» [20] тощо.

Вивчаючи українські народні пісні, вчений неодноразово стикався з необхідністю витлумачити їхню схожість із піснями південних слов'ян. З цього приводу зазначав, що «Існування не тільки розміру, але і мелодії нашої коломийки у сербів [в тому числі і хорват – В. Г.] (так, як існує розмір сербської юнацької пісні у нас) показує, що ця подібність не є випадкова і варто б дошукуватися її джерел» [26, 17].

Щоб розв'язати означену проблему, І. Франко висловив припущення про генетичну єдність коломийкового вірша і десятискладного розміру хорватського епосу. За його словами, цей коломийковий розмір генетично «в'яжеться безпосередньо з козацькими піснями 10-складового розміру». Вчений вважає, що коломийка «в своїй нормальній формі, се той сам 10-складовий вірш із цезурою по 4-тім складі, тільки з повторенням першої часті» [13, 233]. Підтверджуючи свою гіпотезу, що коломийковий вірш походить із десятискладовика, акцентує на аналогічному процесі, який відбувався у хорватської народності: «нечисленні пісні того розміру у сербів переважно женські і виплили безпосередньо з пісень 10-складового розміру через повторення першої часті кожного рядка» [13, 234].

Цікавість І. Франка до південно-слов'янських народів, в тому числі й хорватів, їхніх звичаїв, історії і пісенності дедалі поглиблювалася. Про південослов'янську народну поезію він згадує і в статті «Як виникають народні пісні» [27]. До хорватської пісні звертається вчений і у праці «Із секретів поетичної творчості» [14], в третій частині якої («Змисл зору і його значення в поезії») використовує працю Ф. Миклошича («Die Darstellungen im slavischen Epos, Denkschriften der Akademie der Wiss. In Wien. Phil-hist. Klasse, Bd. XXXVIII, 1890, стор. 28 – 40»). Тут, на основі цієї праці, І. Франко зазначив, що в слов'янській народній поезії найбільше епітетів зорового характеру, а також порівнянь різного типу, які трапляються у південослов'янській народній пісенності [14, 97–98].

Шукав І. Франко і подібності у письменстві між українським та хорватським народами. Він зазначав, що Костянтин, який називався Кирилом, створив граматику слов'янської мови, так звану «литуцію», тобто глаголицю «що й досі заховалася в церковних книгах, уживаних хорватами, далматинцями та босняками. Доказання цього факту вважає д-р Мурко одним із головних здобутків слов'янської філології XIX в.» [15, 26]. Такий взаємовплив літератур І. Франко вважав вдячним полем для дослідження, оскільки був переконаний, що «справа подібності і історичних взаємин між [південними слов'янами – В. Г.] і русинами-укрініцями» має неабияке значення і потребує ґрунтовного вивчення [26, 17].

Варто зауважити, що вчений розглядав взаємини писемних літератур діалектично. Він наголошував на значному впливі південно-слов'янського письменства, а особливо його церковно-слов'янської гілки, на південно-руську та й загалом на всю староруську літературу [10, 173], але водночас, за словами І. Франка, мав місце і зворотний вплив

«руського-московського і київського письменства... на сербів» як і вплив української літературної традиції та її літературних форм на сербську та хорватську писемність [16, 20].

І. Франко постійно цікавився періодичними етнографічними виданнями, які виходили в Хорватії і присвячувалися вивченню фольклорних особливостей південних слов'ян. Його увагу привернув «*Zbornik za narodni život i običaje južnih slovena*», який почала видавати Югославська Академія наук у Загребі з 1896 р. Розпочинаючи огляд цього видання, зазначає, що «окрім дотеперішніх «*Rad*» (4 томи річно), «*Starine*» (1 том), «*Rječnik*» (словник), «*Ljetopis*», «*Monumenta ragusina*» і «*Stari pisci hrvatski*», розпочато в тім році видання двох нових збірок, а власне «*Zbornik noiје Književnosti hrvatske*» і *отсей* «*Zbornik za narodni život i običaje*» [11, 120].

Характеризуючи це видання, І. Франко зазначає, що у ньому присутні «три групи явищ»: перша частина збірника присвячена повсякденному життю (життя і побут), друга – повсякденним звичаям і віруванням, а остання – діалектології. Загалом, цей збірник, за його словами, «дає матеріал вельми багатий, різнорідний і, що найважливіше, записаний уміло і старанно» [11, 120].

У згаданому збірнику увагу І. Франка привернула стаття хорватського політичного діяча, засновника та ідеолога хорватської селянської партії (заснованої у 1904 р.) археолога і етнографа, брата знаного хорватського політика Степана Радича – Анте Радича. Характеризуючи цю публікацію, зазначає, що «д-р Радич висказує принагідно й свої думки про суть і метод нової науки народовідання. Ті думки найближче підходять до думок пок[ійного] Драгоманова, суть їх висказує д-р Радич ось якими словами: «Більшині європейських народів була накинена, між них внесена чужа для них, готова вже греко-римська цивілізація, готова жидівська віра. Ані тої цивілізації, ані віри європейські варвари не могли дальше розвивати, а тільки мусили їх собі присвоювати довго, важко. Се могли вчинити тільки одиниці, а величезна більшина лишилася при своїому знанні (чи, краще сказати, незнанні) і при своїй вірі. Зробилася прірва між тою почужому «просвіченою» меншиною і сею «дурною» більшиною...» [11, 121–122].

Аналізуючи сказане А. Радичем, І. Франко доходить висновку, що його слова є дещо «гарячими», оскільки не було такого різкого розділу між темною масою і освіченою меншиною, як стверджував А. Радич. З цього приводу зауважує, що протягом століть безупинно йшла інфільтрація думок, вірувань, звичаїв від вищих верств до нижчих та навпаки, знизу догори. Підсумовуючи свої переконання, І. Франко акцентує, що «збираючи і розслідуючи зостанки сього вікового процесу, наука народів дання (фольклору) є частиною ширшої науки – історії цивілізації людської», адже вона є вчителькою життя [11, 122].

Одним із перших в Україні І. Франко відгукнувся і ґрунтовною рецензією на книгу перекладів М. Старицького «Сербські народні думи і пісні». Звертаючи увагу на спільні риси південнослов'янського та східнослов'янського фольклору, рецензент подає патетичну оцінку сербському та хорватському епосу, який вважає «найвеличнішим між усіма, які утворила фантазія слов'янських народів» [24, 52]. Детально аналізуючи юнацькі пісні «Косове поле» та «Банович Страхиња», вчений зачіпає питання поетики, композиції, помічає блискучу образність народної пісенності. Характеризуючи її, він убачає монотонності між південнослов'янськими юнацькими піснями та українськими думами, хоча за змістом вони дещо відрізняються між собою тональністю і ритмом. Це І. Франко пояснює передовсім впливом історичних умов на творення хорватського та українського героїчного епосу [24, 53–58].

У своїх дослідженнях І. Франко звертався також до питання стилю південнослов'янських пісень. В обширній праці «Із секрету поетичної творчості» аналізує роль органів чуття у психічному житті людини, її спроможності творити і сприймати поезію. Зокрема, в окремому розділі «Змисл зору і його значення в поезії» наводить цифровий огляд епітетів, які були взяті з області зору, дотику, слуху та доходить висновку, що сербохорватські пісні характеризуються перевагою зорових епітетів над іншими їхніми видами [14, 97–102].

Питанням зв'язків українських народних пісень із південнослов'янськими цікавився І. Франко у «Студіях над українськими народними піснями». У цій великій праці вчений аналізує низку хорватських балад та доводить, що всі вони були джерелами подібних за змістом українських творів. Таких висновків він дійшов, вивчаючи збірку хорватських пісень, зібраних Л. Мар'яновичем.

Хорватська народна пісенність цікавила І. Франка і як вченого-фольклориста, і як поета-перекладача. У листі до М. Драгоманова від 14 червня 1893 р. він пише: «...в вільних хвилях упиваюся сербськими піснями Вука і перекладаю з них, що мені особливо сподобається. Хотів би я перекладати і з часом видати усі легенди сербські, а надто вибірку з пісень гайдуцьких, полишених на боці Старицьким; у деяких з них дуже інтересні новелістичні теми» [17, 406]. А вже в наступному, від 6 жовтня 1893 р. сповіщає, що має намір видавати в майбутньому літературно-науковий журнал «Житє і Слово», де буде друкувати південнослов'янські «моралізуючі легенди та деякі пісні, пропущені Старицьким, а покровні з нашими або інтересні з інших поглядів» [18, 420]. І ось через два роки, у 1895 р. у першому та третьому томах «Житя і Слова» під рубрикою «Із слов'янської народної епіки» було надруковано чотири (у I т. 3 пісні, у III т. 1 пісня) Франкові переклади із південнослов'янського фольклору [8] – «Мати святого Петра» [9, 7–8], «Найбільші гріхи» [9, 8], «Невдячні сини» [9, 8–9] та «Зрада жінки Груя Новаченка» [19].

Франкові переклади характерні тим, що пронизані велетенською художньою вправністю, точністю, збереженням форми оригіналу і структурних основ. Саме він уперше в історії українського мистецтва висунув цей принцип, вимагаючи збереження структурних елементів і дотримання форм оригіналу. На жаль, не всі початі переклади І. Франко довів до кінця, але і те, що було ним зроблене на перекладацькій ниві, показує нам широкий діапазон його інтересів щодо вивчення культури не лише хорват, а й інших народів світу.

Займаючись перекладами південно-слов'янської пісенності, І. Франко значну увагу приділяє хорватському гайдуцькому епосу. Гайдуцькі пісні, певну кількість яких переклав, становлять окремі і найбільші цикли цього епосу. Вчений захоплювався й літературними творами, що висвітлювали гайдуцьке життя. Зокрема, 1899 року у «Літературно-науковому вістнику» друкує «Поему про білу сорочку», в основу якої поклав хорватський вірш, віднайдений Франом Курелацем і виданий ним у своїй збірці хорватських пісень «*Jačke ili narodne pësme prostoga I neprostoga puka hrvatskoga*» надрукованій в Загребі у 1871 р. [22, 31].

У передмові до цієї поеми, автор пише: «Курелац догадується, що опублікований ним хорватський текст, знайдений ним у двох відписах із XVII в., є переклад із якоїсь старонімецької поеми, зложеної, мабуть, у Відні. Ані про сей німецький оригінал, ані про того, хто і коли переклав сю поему на хорватську мову (інтересно, що переклав коломийковим розміром, хоч і неримованими куплетами!), Курелац не міг дошукатися ніяких ближчих звісток. Він тільки здогадується, що поемка, в

хорватському затитулована «Aleksander», в німецькому мала титул «Die schöne Juliane» [22, 31].

Пишучи «Поему про білу сорочку», І. Франко так і не поставив собі за мету знайти інші джерела, які могли б пролити світло на історію її походження, а просто написав її під «враженням хорватського тексту восени 1897 р.», при цьому зауваживши, що «Чайченкова «Дума про княгиню-кобзаря», що має дуже подібну тему, в часі написання сеї поеми була» йому невідома [22, 31].

Хочеться зазначити, що І. Франко не подав жодних приміток до даної поеми, хоча до інших переробок творів часто додавав докладні пояснення із посиланнями на різного роду джерела. Очевидно, записана Ф. Курелацем пісня, справила на нього велике враження, яке викликало бажання створити відповідні образи та втілити їх у життя. Сюжет «Поєми про білу сорочку» показує, що І. Франко сприйняв запис Ф. Курелаца як такий, у якому відображені особливості хорватського фольклору та риси хорватської спільності [3, 123].

Основний мотив поеми «Поєми про білу сорочку» – визволення жінкою-гайдучкою свого чоловіка з полону за допомогою майстерної гри на музичному інструменті. «Поєма про білу сорочку» забарвлена унікальним знахідками І. Франка, барвами в дусі народнопісенної епіки [2, 135–155; 22, 32–53].

Зазначимо, що «Поєму про білу сорочку», І. Франко включив до своєї збірки «Поєми», яка побачила світ у 1899 р. До неї увійшли також поеми «Істоар», «Сатні й табубу», «Бідний Генріх» і «Похорон». У передмові до збірки поєм вчений вставив слова Т. Шевченка «Звичайно – крадене» та зазначив: «Коли правда те, що головне значення поезії в тім лежить, що вона розширює нашу індивідуальність, збагачує душу такими враженнями і почуваннями, яких вона не зазнала би в звичайнім житті або не зазнала би в такій силі і ясності, то думаю, що передача чужомовної поезії, поезії різних віків і народів рідною мовою збагачує душу цілої нації, присвоюючи їй такі форми і вирази чуття, яких вона не мала досі, будуючи золотий міст зрозуміння і спочування між ними і далекими людьми, давніми поколіннями» [21, 7].

Створюючи «міст» розуміння між народами, І. Франко розгортає широку діяльність, основною метою якої є максимальне розширення взаємозв'язків між українцями і хорватами та усіма південнослов'янськими народами. Тому він починає багато працювати над тим, щоб кращі зразки хорватської літератури та й, зрештою, південнослов'янської, стали духовним надбанням українського народу, а українські відповідно – південнослов'янського й світу загалом. Для досягнення цієї мети залучав усі можливі засоби. Насамперед це були переклади, дослідження і критичні статті, творче запозичення окремих сюжетів з культури південнослов'янських народів та видавнича робота.

Отже, роблячи переклади південно-слов'янської писемності, І. Франко намагався їх популяризувати у своєму суспільстві, оскільки саме в перекладах убачав «підвалини власного письменства». З цього приводу говорив: «Тільки те, що здобудемо своєю працею, стане нашим добром. От тому-то я старався присвоювати нашому народові культурні здобутки інших народів і знайомити інших з його життям» [23, 309].

Висновки. Таким чином, все те, що зробив І. Франко для ознайомлення українського народу із кращими зразками писемності хорват й усіх слов'ян, є, беззаперечно, його великою заслугою. Саме студіюючи пам'ятки слов'янської писемної культури, пишучи розвідки про ці народи, досліджуючи фольклор, вчений збагатив українську літературу та історію різними темами, образами та ідеями. Ним було записано, а потім опрацьова-

но чимало матеріалів, які присвячувалися їхньому повсякденному побуту. В цьому плані дослідник висунув низку цікавих тверджень щодо походження окремих фольклорних жанрів і сюжетних циклів, щодо генетичних зв'язків у народній поезії українців та хорват. До хорватського фольклору звертався І. Франко як перекладач. Перекладаючи хорватський як і сербський епос, він знайомив українських читачів із особливостями цього жанру. Результатом багаторічної праці І. Франка над вивченням епосу і його досвіду перекладача стала «*Поема про білу сорочку*», яка і сьогодні вважається оригінальним твором великого українця. Оригінальність Франкової поеми, очевидно, полягає в тому, що він через творчий підхід до теми і матеріалу, здійснює проникнення у світ ідей та образів хорватського фольклору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Галик В. Хорватія у житті та творчій спадщині Івана Франка : [монографія] / В. Галик / [наук. ред. Леонід Тимошенко]. – Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2012. – 258 с.
2. Гольберг М. З творчої історії «*Поєми про білу сорочку*» Івана Франка / М. Гольберг // Міжслов'янські літературні взаємини. – Вип. 3. – К., 1963. – С. 135–155.
3. Гольберг М. Іван Франко та українсько-сербські культурні зв'язки / М. Гольберг. – Львів : Світ, 1991. – 141 с.
4. Гуць М. Іван Франко – дослідник сербохорватської народної пісні / М. Гуць // Українське літературознавство. – Львів, 1966. – Вип. 1. – С. 134–139.
5. Гуць М. Сербо-хорватська народна пісня на Україні / М. Гуць. – К. : Наукова думка, 1966. – 206 с.
6. Руда Т. Іван Франко – дослідник слов'янського фольклору / Т. Руда. – К. : Наукова думка, 1974. – 156 с.
7. Рудяков П. Українсько-хорватські літературні взаємини в ХІХ – ХХ ст. / П. Рудяков. – К. : Наукова думка, 1987. – 135 с.
8. Франко І. [Із сербохорватської народної поезії] / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1976. – Т. 5. – С. 86–96.
9. Франко І. Майка светога Петра / І. Франко // Житє і Слово. Вістник літератури, історії і фольклору. – Львів : З друкарні Інститута Ставропігійського, під зарядом І. Пухира, 1895. – Кн. І. – За Январ і Февраль. – С. 7–8.
10. Франко І. Murko M. Geschichte der älteren südslavischen Litteraturen / І. Франко // Die Litteraturen des Ostens in Einzeldarstellungen. – Leipzig : C. F. Amelangs Verlag, 1908. – Bd. V. – Abt. 2. – X+248 S. // Записки НТШ. – Львів, 1909. – Т. LXXXVII. – Кн. I. – С. 171–178.
11. Франко І. Zbornik za narodni život i običaje južnih slovena. Na svijet izdaje Jugoslov[enska] Akademija znanosti i umjetnosti. Svezak I. Uredio prof. Ivan Milčetić. Zagreb, 1896 / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 31. – С. 120–122.
12. Франко І. Дашкевичь Н. П. Общєніє Южной Руси съ Юго-славянами въ литовско-польській періодь ея исторіи между проч[им] – въ думяхъ / І. Франко // Ихборникъ Кіевскій. – [1904]. – С. 119–137. // Записки НТШ. – Львів, 1905. – Т. LXVII. – Кн. V. – С. 14–16.
13. Франко І. До історії коломийкового розміру / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1983. – Т. 39. – С. 232–242.
14. Франко І. Із секретів поетичної творчості / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 31. – С. 45–119.
15. Франко І. Історія української літератури. Часть перша. Від початків українського письменства до Івана Котляревського. II. Мораво-паннонське письменство / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1983. – Т. 40. – С. 22–42.
16. Франко І. Кулаковскій Платонъ. Начало русской школы у Сербовъ в XVIII в. Очеркъ по исторіи русскаго вліянія на югославскія литературы / І. Франко // Известия ОРЯС АН. – 1903. – Кн. II. – С. 246–311. // Записки НТШ. – Львів, 1904. – Т. LIX. – Кн. III. – С. 20–21.
17. Франко І. Лист до М. П. Драгоманова від 13 червня 1893 р. із [Відня] / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 49. – С. 406–407.

18. Франко І. Лист до М. П. Драгоманова від 6 жовтня 1893 р. із Львова / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 49. – С. 419–421.
19. Франко І. Невjera лyбе Грyжичинe / І. Франко // Житє і Слово. Вістник літератури, історії і фольклору. – Львів, 1895. – Кн. III. – За Май і Юнь. – С. 326–333.
20. Франко І. Осип Бодяньський / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 34. – С. 438–445.
21. Франко І. Передмова [до збірки «Поєми»] / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1976. – Т. 5. – С. 7.
22. Франко І. Поєма про білу сорочку / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1977. – Т. 10. – С. 31–53.
23. Франко І. Промова на 25-літньому ювілеї / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 31. – С. 310–311.
24. Франко І. Сербські народні думи і пісні. Пер[еклав] М. Старицький. Чиста виручка на користь братів-слов'ян. Київ, 1876 р. ... / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1980. – Т. 26. – С. 51–59.
25. Франко І. Слов'янська взаємність в розумінні Яна Коллара і тепер / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 29. – С. 51–76.
26. Франко І. Українська пісня в Сербії / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 32. – С. 16–17.
27. Франко І. Як виникають народні пісні / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1980. – Т. 27. – С. 57–65.
28. Франко О. Карпатські бойки і їх родинне життя / О. Франко // Перший вінок. – Львів, 1887. – С. 217–230.
29. Franko I. Przyczynki do podan o Mahomecse u slowian / I. Franko // Wisla, 1894. – № 8. – S. 70–96.

Статтю подано до редакції 21.06.2014 р.